

27 oktober 2021

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Strijd om niveau 5 in allerlei landen En kan het ook hier binnen de Bachelor?

Inleiding

Nadat in 2018 uiteindelijk in Parijs door de ministers die zich verantwoordelijk achten voor het hoger onderwijs in hun land, werd besloten om de Short Cycle formeel als een zelfstandig niveau binnen de European Higher Education Area te erkennen, is te merken dat in veel van die 49 landen driftig wordt bezien wat er mee kan worden gedaan. Wij kennen al sinds 2006 de Associate degree in het hbo – dus in het hoger onderwijs – maar op veel andere plekken op deze wereldbol is het nog vaak een kwestie van worstelen met de positionering ervan. Dat is mede het gevolg van het feit dat in een land of er nog helemaal niks was te vinden op niveau 5 van het Europese raamwerk of die ruimte al werd en wordt ingenomen door opleidingen die wij als mbo-plus zouden zien – en in internationaal verband als Higher VET, of in de moderne benaming als Higher Vocational-Professional Education (HVPE).

Het is te zien dat dit soort discussies zich vooral afspelen in landen ten oosten van Europa, gepaard gaande met ingewikkelde plannen om het gehele onderwijsstelsel op de schop te nemen en gelet op meer kansen om zelfstandig als overheid te werk te kunnen gaan. Denk daarbij aan Oekraïne, Oezbekistan, Azerbeidzjan, maar ook Kosovo en Armenië, dus landen die het hoger onderwijs beschouwen als een middel in de context om studenten in het eigen land een kans te bieden een diploma op een hoger niveau te bereiken. De kwaliteit speelt nadrukkelijk hierbij een rol, en in dat kader vinden ze samenwerking met Westerse landen van groot belang – en daarmee is het aanhaken bij de Europese ontwikkelingen nadrukkelijk te verklaren. Echter, hoe om te gaan met niveau 5, dus de Short Cycle Higher Education (SCHE), dat is in politiek opzicht nog steeds een brug (van mbo naar hbo, om het naar onze omgeving te verplaatsen) te ver.

Maar ook dichterbij bij huis zien we een stevige dynamiek rond het formeel gaan positioneren van de SCHE in het onderwijssysteem vanaf niveau 5, met – in het algemeen gesteld – naast het hoger onderwijs de kwalificaties die behoren tot het eerder genoemde HVPE en het meer private aanbod dat valt onder scholing, training en beroepsgerichte trajecten. We pikken er twee landen uit waarbij we op dit punt de afgelopen periode tegenaan liepen: Frankrijk en Polen. Vervolgens gebruiken we de ontwikkelingen aldaar voor een korte beschouwing van een aanpak die ook wel eens in ons land opgeld kan gaan doen, als het NLQF als nationaal raamwerk voor alle kwalificaties formeel is verankerd in de wet- en regelgeving. Misschien iets om over na te denken...

Frankrijk en niveau 5: SCHE 'verdwijnt'...

Het Franse onderwijssysteem kent al van oudsher een geheel eigen aanpak en die weet men daar nog steeds fier overeind te houden. Ze kennen er maar vijf niveaus voor het gehele stelsel. Het geheel wordt strak vanuit Parijs aangestuurd als het gaat om de inhoud van de opleidingen en het volledig centraal examineren en controleren ervan. Geen enkele bekostigde of private kwalificatie wordt als geloofwaardig en bruikbaar door Fransen gezien als deze niet via een speciale commissie in Parijs onder de loep is genomen en vervolgens in het register is opgenomen. Een dergelijk aanpak wordt in veel andere landen als 'de dood in de pot' gezien, maar in Frankrijk is het een kans om het civiele effect van een opleiding keihard te kunnen garanderen.

Even voor de goede orde: De Grande écoles als top-universiteiten en veelal ook (deels) privaat ingericht en zich richtend op de 'gegoede klasse', gaan wel gewoon hun eigen gang. Ze worden

als het hoogst bereikbare gezien, als een perfecte voorbereiding op de politieke sector en alles wat daarmee te maken heeft.

DUT op 5 uit beeld...

Wat is er echter al in 2019 besloten en is dit jaar ingevoerd? Nou, in Frankrijk kende men tot dit jaar twee type opleidingen op niveau 5 (van het EQF dus): 'Brevet de techniciens supérieur (BTS)' en 'Diplôme universitaire de technologie (DUT)'. Beide kennen een lengte van twee jaren. De BTS is evenwel een zelfstandige opleiding die we kunnen scharen onder HVPE, dus Higher VET, verzorgd door instellingen die niet vallen onder het formele hoger onderwijs. De DUT evenwel was ondergebracht bij universiteiten, in het deel ervan dat een aparte status kent nl. als Institut universitaire de technologie (IUT). Daarbij valt te denken aan een HTS binnen een universiteit, in sommige gevallen ook aan een Bacheloropleiding van een Technische Universiteit.

De IUT's waren echter niet zo happig op de DUT en zagen de afgestudeerden graag nog een jaar doorstuderen voor de 'licence professionnelle', als een graad die zich laat vergelijken met onze Bachelor. In de praktijk gebeurde dit ook wel, maar de IUT's wilden meer, als het gaat om de status. Daar past de DUT niet echt bij, meenden de directeuren ervan. Het harde lobby-werk betaalde zich in 2019 uit. Zo kwam de weg vrij voor het formeel afschaffen van de DUT en deze uit te breiden naar een driejarig programma, lijkend op de 'licence professionnelle', met veel stages en werkend-leren.

Bachelor in Frankrijk...

Maar tegelijkertijd wilde men, heel provocatief, aansluiten bij de internationale begrippen. Dat heeft ertoe geleid dat de nieuwe verlengde DUT in de samensmelting met die 'license professionnelle' als naam en graad heeft gekregen: 'Bachelor universitaire de technologie (BUT)'. Een soort revolutie zou je kunnen zeggen, een Engelse titel in het Franse onderwijs...

Wat is overgebleven van de situatie die tot dit jaar is gehanteerd? Nou, ook weer typisch een compromis, met de volgende mogelijkheden voor studenten en IUT's:

- Er mag na het eerste jaar een certificaat worden verstrekt aan de studenten (eigenlijk ons propedeuse-getuigschrift).
- Een student die de eerste 120 credits heeft behaald, kan vragen om een diploma als formeel bewijs ervan. Daarop mag nog wel steeds iets staan over het civiele effect en het zijn van een DUT. Daarmee wordt die graad als het ware in stand gehouden, maar alleen als een 'tussendiploma', een aanpak die we in Nederland absoluut niet wilden gebruiken.
- De bezitters van de BTS krijgen het recht om door te stromen naar een programma binnen de BUT. Dat betekent dat de BTS-aanbieders overeenkomsten moeten hebben met de IUT's op dit punt.

Kortom, in Frankrijk is gekozen voor een aanpak die meerdere landen hebben gearrangeerd nl. onder druk van de hoger onderwijsinstellingen geen formele SCHE in het hoger onderwijs maar wel een belovende niet-HO-opleiding op niveau 5 waarmee het mogelijk is om als zij-instromer te gaan proberen een Bachelor te verwerven. In ons land is de Ad vanaf het begin als zodanig in het hbo neergezet, naast de Bachelor, en dan ook met het recht om de studie in de Bachelor te kunnen vervolgen. Wat is beter of is dat een retorische vraag?

Polen en niveau 5: graag SCHE maar de overheid wil niet...

In Polen kent men geen SCHE binnen het hoger onderwijs, ondanks de druk die al meer dan acht jaren op de overheid wordt uitgeoefend. De aanbieders van de Bacheloropleidingen, en dan vooral uit de private hoek, willen graag niveau 5 hebben, om te komen tot een meer gedifferentieerd aanbod. Ook kan het een moment tijdens de studie zijn om te opteren voor een ander vervolg richting niveau 6, dus door de SCHE ook te gebruiken als een scharnier in de keuze voor een baan binnen de arbeidsmarkt, op basis van actuele gegevens.

Er is wel een niveau 5 in Polen te vinden, maar te zien als een verlengstuk van het middelbaar beroepsonderwijs en zonder allerlei formele randvoorwaarden verzorgd door – wat men daar noemt – de 'vocational higher education institutions'. Er is geen goede financiering en ook geen adequate regeling rond de doorstroom naar het 'echte' hoger onderwijs.

Daarom heeft de 'Polish Rectors Foundation', een samenwerking van instellingen voor het private hoger onderwijs, allerlei rapporten in de afgelopen jaren het licht laten zien, met alle argumenten die maar mogelijk zijn aan te dragen. Ook is een voorstel voor een wetswijziging gedaan. Samen met Pearson als internationale uitgever zijn lesmethoden ontwikkeld, met 'alles erop en eraan'.

90 credits

Het gaat om het gaan aanbieden van een opleiding met een omvang van 90 credits, maar dan vooral binnen de bacheloropleidingen van 180 credits, dus echt 'halverwege'. Dat is op zich wel bijzonder, mede gelet op andere landen die ook driejarige bacheloropleidingen kennen en kiezen voor een SCHE-opleiding van twee jaren, met een zelfstandige positie. Er kan daarmee worden doorgestroomd naar de Bachelor, vaak met een brugprogramma om de stap naar het laatste jaar aldaar te kunnen zetten.

We zien dus dat in Polen juist (een groot deel van) de aanbieders van het hoger onderwijs, samen met het bedrijfsleven en andere partijen, heel graag de SCHE willen introduceren. Maar het is de overheid die geen sjoege geeft, en het aanbod door de 'vocational HEI's' voldoende vindt. Het is wel zo dat het Poolse hoger onderwijs behoorlijk versplinterd is, met allerlei soorten aanbieders. Dat maakt het geheel niet echt transparant, om ervoor te gaan zorgen dat de overheid het initiatief neemt voor de SCHE. Maar waar het ene land deze graad uit beeld schuift is in een ander land de deur op slot gedaan... en daarmee is de internationale samenwerking op niveau 5 niet echt gebaat.

Kan in ons land niveau 5 ook binnen een Bachelor worden aangeboden?

Interessant, om die bewegingen te constateren buiten ons land. Nederland kent een stabiele aanpak, met de Associate degree¹ in het hbo, en niet in het wo – en ook zonder een vergelijkbare kwalificatie die in een rechte lijn voortbouwt op het mbo. Maar blijft die rust aan het onderwijsfront wel bestaan? Gaat met de verdere invoering van het NLQF als overkoepelend raamwerk voor Nederlandse kwalificaties, formeel en niet-formeel een steen in de vijver met aanbieders worden gegooid? Hier een korte aanzet voor een beschouwing, later een keer verder uit te werken.

Programma's privaat aanbieden

- Er komen al gaandeweg meer initiatieven naar buiten van bekostigde hogescholen om 'spin-off'-programma's van bestaande formele en bekostigde opleidingen op te zetten en deze via de private afdeling van de hogeschool aan te bieden – vaak in samenwerking met een beroepsvereniging, een bedrijfstak, een branche of een groep bedrijven. Dat gebeurt onder de vlag en status van de hogeschool, mede door te verwijzen naar de interne contacten met de afdelingen die formeel onder de NVAO hun opleidingen verzorgen.
- Om daarnaast duidelijk te kunnen maken wat het niveau is, kan het programma worden aangemeld bij het Nationaal Coördinatiepunt (NCP) van het NLQF, om het te laten inschalen op niveau 5 of 6 ervan. Naast de status van de hogeschool en de wijze waarop het programma samen met de afnemers ervan in de gaten wordt gehouden, kan hiermee het vertrouwen bij de deelnemers en de werkgever worden geborgd.

Vastlopen in de Bachelor – maatwerk bieden

- Er zijn nog veel studenten die aan een Bacheloropleiding beginnen en op een gegeven moment vastlopen. Door de groeiende eigenheid van de Ad-opleidingen is een overstap naar een inhoudelijk Ad-programma niet altijd een slimme en bruikbare optie.
- Maar wat dan te doen, als – en dat lijkt een voortschrijdende ontwikkeling – studenten geen BSA krijgen, en dan ergens na twee of in het derde inschrijvingsjaar jaren geen kans zien om de 240 punten vol te maken? Ze kunnen een hogeschoolverklaring krijgen voor wat wel is afgerond, maar er is geen civiel effect aan te koppelen – los van de mogelijkheid om bij het zoeken naar een baan de bewijzen voor bepaalde eenheden te kunnen overleggen.

¹ Het zou best tijd zijn voor een aanpassing van de naam, dus alleen maar Associate. Met de eigen positie is de toevoeging 'degree' overbodig geworden – voortkomend uit discussies in de jaren 2000-2004 toen het een afkorting werd van 'Associate of the Bachelor's degree', met het onderliggende programma te zien als 'linked to the Bachelor'. Dus als er een wetswijziging in de pijplijn zit, kan dit meteen worden meegenomen.

- Een suggestie die dan opduikt, is het zoeken binnen de kerndelen van een bacheloropleiding naar eenheden in de eerste twee jaren die een samenhangend geheel vormen. Dit deelprogramma kan worden getoetst aan de meningen van het regionale bedrijfsleven over de bruikbaarheid ervan en wat eventueel nog verdere wensen zijn als het gaat om de competenties.
- Iemand die strandt in het tweede jaar of dat dreigt te gaan doen, kan door de studiebegeleider onder de arm worden genomen, om samen te bekijken wat haalbare opties zijn om in een derde jaar te werken aan de nog ontbrekende eenheden van dat programma. Op basis daarvan wordt een individueel traject uitgezet, met een inschrijving voor een semester of nog een compleet jaar.
- Het kan mede gaan om keuzevakken of een minor, of toch eenheden die alsnog dienen te worden ingehaald. Maar het is een vorm van maatwerk.

Programma's voor 'vastlopers' in de Bachelor koppelen aan NLQF

- De stap die hierbij van belang is, betreft het vastleggen van het programma binnen de bacheloropleiding als een kwalificatie met een aantoonbaar civiel effect, aangeboden door een hogeschool en geborgd in samenspraak met het regionale werkveld.
- Dit programma doorloopt de procedure bij het NCP van het NLQF, conform de eisen die daaraan worden gesteld. Dat kan betekenen dat de vormgeving, programmering en de wijze waarop alle borgingen worden ingericht, allemaal vastzitten aan de eisen die het NCP stelt.
- Het houdt dat de betrokken student die het betreffende programma afrondt, een diploma² ontvangt, als een vorm van 'hogeschoolverklaring'.
- Het betekent dat in het geval via een maatwerktraject een bachelorstudent toch met een dergelijk diploma met een bepaalde waarde kan verlaten, met ook nog eens de optie om later opnieuw in te stromen bij de bacheloropleiding om alsnog het traject af te maken.

Provocatief?

Hetgeen hierboven wordt aangekaart, kan ook worden gezien als een provocatie met betrekking tot de positionering van de Ad in ons stelsel. Natuurlijk is dat ook wel min of meer het geval, met de gedachte dat een a.s. student natuurlijk voorafgaande aan de start in het hbo goed moet worden gewezen op de twee mogelijke leerroutes. Ook kan zo iemand al in het eerste semester een advies krijgen om niet verder het ingeslagen pad op te gaan.

Maar een individu en zeker een jonger iemand laat zich niet in alle situaties op de gewenste wijze 'sturen', om te bezien wat een betere optie is. Daarom kan zo'n diploma op NLQF-5 in allerlei situaties toch wel een uitweg bieden, met inzet van dat raamwerk dat er ook niet voor niets is.

Bovendien zal het niet bij elke hbo-bacheloropleiding, ook als deze breed is opgezet, lukken om een programma te benoemen dat op niveau 5 is te positioneren, en dan stabiel ingevuld als het gaat om de leeruitkomsten. Er zijn daarnaast voldoende private scholingstrajecten te vinden, met aanbieders die daarmee hun brood verdienen. Het NCP zal ook zeker niet elke aanvraag van een bekostigde instelling zonder meer naar het NLQF-register loodsen.

Het hier bedoelde programma en het diploma behoren niet tot het hoger onderwijs, voor alle duidelijkheid nog maar eens benadrukt. Die typering wordt nog steeds gebruikt door allerlei aanbieders die hun kwalificatie aan 5, 6 of 7 van het NLQF hebben laten koppelen. Men stelt dat daarmee sprake is van een opleiding in het 'hoger onderwijs'. Maar dat begrip is toch echt van toepassing op de sector die door de WHW wordt afgedekt. Het is evenwel iets dat zich niet zo snel in formele juridische zin laat beschermen.

In de internationale context kun je deze programma's beschouwen als behorend tot 'Business Education and Training', gelet op de strikte koppeling aan het werkveld, de borging die daarbij wordt gehanteerd en het inzetten van de leeruitkomsten voor een specifiek deel van de arbeidsmarkt. In de komende jaren zal op het internationale vlak hard worden gewerkt aan de typering van allerlei kwalificaties, dus het streven naar transparantie is er wel.

We gaan het zien.. merken... vernemen... en constateren.

² Het begrip 'diploma' kan in dit kader zonder meer worden gebruikt, naast 'certificaat' voor kleinere eenheden. Het examen in het hoger onderwijs levert namelijk een 'getuigschrift' op, met een graad.